

Alamainen kertomus Wiipurin läänin tilasta vuonna 1883.

I. Johdatus.

Wiipurin lääni ulottuu 60:nestä 63 $\frac{2}{3}$:teen asteeseen pohjoislevyettä ja 44 $\frac{1}{3}$:nosta 50 $\frac{1}{2}$:een asteeseen itäispituutta. Suurin pituus on noin 37 ja leveys 21 penikulmaa sekä pinta-ala 31,369 neliövirtaa, joista 28,278 neliövirtaa on maata ja 3,091 neliövirtaa järviä ja jokia. Kun koko Suomenmaan ala ilmoitetaan 323,998 neliövirstaksi, on Wiipurin lääni koko maan laveudesta kymmenennen osan paikoin ja siinä noin seitsemäs osa kaikista asujamista.

Läänin rajat, jotka eivät puheena olevana vuotena ole mitenkään muuttuneet, ovat: lännessä Uudenmaan lääni Kymenjoella luonnollisena rajana, pohjassa Mikkelin ja Kuopion läänit, idässä Aunuksen kuvernementti, Laatokan järvi ja Inkerin maa sekä etelässä Suomen-lahti.

Maanlaji on suurimmassa osassa lääniä hiekansekaista maata. Suomenlahden varrella, paitsi Koiviston ja osaksi Uudenkirkon ja Kuolemajärven pitäjiä, pitkin Laatokan rannikkoa ja molemmin puolin useimpia näihin vesiin laskevia jokia sekä Wuoksen ja Kymen virtoja on savi yleisempänä maanlajina, järvien ja soitten pohjillakin, jota vastoin muissa kohdin savea hyvin harvassa tavataan. Se on harvoin jäykkää, vaan tavallisimmin hiekan- tahi mullansekaista. Moniaissa paikoin löytyy niin sanottua kuohusavea, enimmäkseen ylimaassa, niinkuin Ruokolahden ja Walkealan pitäjissä. Pitkin Suomenlahden ja Laatokan järven rantoja tavataan hedelmällisintä savea, mutta pidellään useimmissa paikoin sangen sopimattomalla tavalla. Huonommanlaatuista on se savi, jota löytyy Kymijoen pohjoisvarsilla, ja huonointa Saimaan luona. Suurimmassa osassa lääniä on sitä vastoin maa hiekansekaista, vaihdellen hiekanummilla ja kankailla, etenkin Koiviston pitäjässä, Uudenkirkon ja Kuolemajärven pitäjän rantaosassa sekä osaksi Jaakkiman pitäjässä, jota vastoin koillispuolissa useimmat lujat hiekkaselänteet ja harjut tavataan. Kaikkiällä on tämän hiekan seassa isompia tahi vähempiä kiviä ja päällä päin enemmän tahi vähemmän kasvimultaa. Kivisimmät seudut ovat läänin

pohjois-osassa ja Saimaan luona. Suot ovat ylimalkaan, paitsi läänin koillisosissa, hyvänpuolisia sekä aineksiltaan että pohjaltansa.

Ulkomuodoltansa tuopi lääni esiin pohjois-osissa jylhiä, kuitenkin usein sangen kauniita ja moninaisesti vaihtelevia tienoita vuorineen ja ylänneineen, notkoineen ja vesineen. Koko rantamaalla Pyhtäältä Koivistolle on sangen paljo vuoria, mutta ne matalia ja loivanlaisia, ja niiden välissä pienehköjä tasamaita. Laatokan koko pohjois- ja luoteisrannikko on täynnä korkeita, yksinäisiä, enimmäiten pyöreitä, matalaa metsää kasvavia vuoria, joiden välit ovat kaitaisia ja epätasaisia notkoja sekä järvenlahtia. Saimaan rannikoilla on pitkäkkäitä, korkeita ja harvoin kaljuja vuoria. Läänin sisäpuolissa tavataan isoja, osittain kaltavia, osittain jyrkkiä soraylänteitä, jotka näyttävät syntyneen päällekkäin kasaantumalla. Useimmat vuoret ja laaksot ovat metsällä peitettyjä. Pohjoisimmissa seuduissa on tämä metsä isoja kuusia ja honkia, mutta muissa läänin osissa enimmäiten matalia, tiheässä seisovia koivuja, vähemmäksi osaksi pieniä mäntyjä ja kuusia. Paitsi vesiä ja soita on koko läänissä hyvin vähän vaakasuoraa pintaa, vaan on maa melkein kaikkialla kaltavaa. On kuitenkin seutuja, vaikka harvassa, jotka jotenkin isommalla alalla ovat tasapintaisia ja viljeltäviä, ja siinä suhteessa ovat Kymijoen rannat huomattavimmat. Kaikkialla löytyvään ylänneiden vuoksi, jotka useimmiten eivät ole kylläksi päästäneet vettä pois juoksemaan, on muodostunut isompia ja vähempiä soita ja noroja. Paitsi Suomen-lahtea ja Laatokkaa, kumpikin monine lahtineen, Kymijokea ja Wuoksen virtaa monine haaroineen sekä Saimaan vesijaksoa, tavataan kaikkialla isompia ja pienempiä järviä. Lääni on rikas saarista, joista muutamat ovat suuriakin, Suomen-lahdessa Pyhtäältä Koivistolle, Laatokassa Salmiista Käkisalmelle, Wuoksessa ja parhaastaan Saimaassa, jossa Taipalsaaren pitäjä on pelkkiä saaria, muutamia satoja luvultaan.

Viljelyn ja viljellä kelpaavan peltomaan laveus on	264,375	mitta-tynn.alaa.
Niittyä ja niittymaata	708,657	” ”
Metsää	5,210,205	” ”
Vuorta ja joutomaata	296,069	” ”
Vettä	780,262	” ”

Summa 7,259,568 mitta-tynn.alaa.

Sääet olivat kesällä viimeis vuonna sangen sopimattomia kasvullisuudelle. Kesäkuulla ja alussa Heinäkuuta vallitsi kuivuus, joten kevättouko-kasvit kituivat, ja Heinäkuun jälkipuoleen ja Elokuun alussa olivat ilmat sateisia, josta tosin kevätviljat melkoisesti parantuivat, mutta heinänteko myöhästyi ja useassa kohden turmeltui, mitä tehty oli. Mitään kovempia halloja ei vuodella sattunut.

Sittenkuin maa-kulkuyhdistys Keisarikunnan ja maamme pääkaupunkien välisen rautatien kautta on parantunut, on läänin yleinen vauraus nousemistaan

noussut, vaikk'ei viimeis vuonna mainittavammin edistynyt, johon syy on etsittävä nykyisimpinä vuosina huonojen puutavaran kauppavaiheiden vaikuttamasta asioimatoiminnan seisahduksesta, jonka kautta eivät ainoastaan maamiehen-tavara-hinnat ole alenneet ja irtaimen kansan työnansio sahoissa ja muissa teollisuuslaitoksissa vähentynyt, vaan myös rahavarat ovat Keisarikunnan vähemmän edullisten kurssisuhteiden vuoksi melkoisesti niukentuneet.

II. Väkiluvun-suhteet.

Läänin asujamisto, jota 1882 vuoden lopussa oli 307,222 hengille kirjoitettua henkilöä, teki viimeis vuoden lopulla 310,901 hengille kirjoitettua asujanta ja on siis lisääntynyt 3,681 henkilöä. Eri kihlakunnissa ja kaupungeissa oli hengille kirjoitettua väkeä seuraavat henkilömäärät:

	Vuonna 1882.	Vuonna 1883.
Wiipurin kaupungissa	12,532	13,208
Haminan "	3,188	3,260
Kotkan "	1,328	1,547
Lappeenrannan "	1,480	1,460
Käkisalmen "	1,394	1,381
Sortavalan "	837	961
Rannan kihlakunnassa	42,584	42,577
Kymin "	41,180	41,493
Jääsken "	31,772	32,366
Lappeen "	35,537	35,892
Äyräpään "	31,882	32,224
Käkisalmen "	28,525	28,676
Kurkijoen "	27,419	27,541
Sortavalan "	21,743	22,156
Salmiin "	25,819	26,159
Summa	307,220	310,901
Näistä oli uskontunnustukseltaan:		
Lutherilaisia	278,188	281,569
Kreikkalais-oikeauskoisia	28,997	29,283
Muita kristin-uskolaisia	9	23
Kristittyjä olemattomia	26	26
Summa	307,220	310,901

Edellä olevasta nähdään väkiluvun vähenneen Lappeenrannan ja Käkisalmen kaupungeissa sekä Rannan kihlakunnassa, ja taulua N:o 1 kummaltakin vuo-

delta silmällessä havaitsee seuraavain pitäjän saaneen hengille kirjoitetun väkensä määrän vähentyneeksi, nimittäin: Wiipurin, Wirolahden, Pyhtään, Lemin, Raudun, Kaukolan, Kurkijoen ja Salmiin pitäjät sekä Suursaaren ja Tytärsaaren ulkosaa-
ret, johon suurinna syynä lienee ulosmuutto osaksi naapuripitäjihin, osaksi muihin
osiin maata ja Venäjälle. Muissa kunnissa on väkiluku lisääntynyt osaksi muut-
tamisten kautta muualta, osaksi sen kautta, että terveydentilan muutoin hyvän
ollessa syntyneitten luku on kuolleitten määrää suurempi. Tämä lisäännys on
yleiseen ollut varsin tasainen, niin ett'ei mikään kunta siinä suhteessa erittäin
astu toisten edelle.

Hengille kirjoitetusta kansastosta oli viimeis vuonna, 1:sen taulun ilmoi-
tuksen mukaan:

	Kaupun- geissa.	Maalla.	Yhteensä.
Henkilöitä, joilla oli omaperäinen maanviljelys, virka tahi elinkeino	10,768	207,524	218,292
Henkilöitä, jotka olivat toisten palveluksessa. . .	4,748	16,491	21,239
Muita tilattomia ja irtaimia henkilöitä	6,301	65,069	71,370

Edellä mainitusta väkiluvusta oli henkirahoista vapaita 64,531 miestä ja
71,487 naista eli yhteensä 140,018 henkilöä. Irtain kansa, jota 1882 vuoden lo-
pulla oli 72,572 henkilöä, nousi 1883 vuoden lopulla 71,370 henkilöön, ja on siis
ollut vähennyistä 1,202 henkilöä, joka näyttäisi yleisen toimeentulon paranemista,
mutta tämän vähennyksen oikea syy lienee tarkempi henkikirjoitus kuin edelli-
senä vuotena, sillä ylimalkaan on yleinen vauraus samalla kannalla kuin kahtena
edellisenä vuotena.

Semmoinen johtopäätös näyttää sitä enemmän oikeutetulta, kun useita
vuosia perättäin on huomattu tilattoman rahvaan yhä enentyvän, joka näkyy seu-
raavista numeroista:

vuonna 1878 oli tilattomia	62,775 henkilöä,
” 1879 ” ”	63,411 ”
” 1880 ” ”	65,037 ”
” 1881 ” ”	69,479 ”
” 1882 ” ”	72,572 ”

Terveydentila oli viimeis vuonna sangen suotuisa sekä kaupungeissa että
maalla, eikä varsinaisia kulkutautejakaan liikkunut. Tosin kulki Uudenkirkon,
Joutsenuksen, Jääskén ja Antrean pitäjissä rupuli, mutta vain lyhyen ajan ja vä-
hemmin levinneenä. Muuten ilmaantui paikoittain difteriittiä (kurkkumätää) ja
tyfoidikuumeita (lavantauteja) sekä lapsissa tuli- ja tuhkarokkoa, hinkua y. m.,
mutta semmoista laatua ja niin vähän levinneinä, ett'eivät ne vaikuta terveyden-
tilan arvosteluun ylipäin. Muutamissa pitäjissä ilmaantui kapulatautia hevosissa

sekä pernatautia ja punatautia raavaskarjassa, mutta enemmän yksityisissä kohdin ja vähemmän vaarallista laatua. Sitteinkin yhteinen kansa on alkanut rakentaa itsellensä parempia ja ajanmukaisempia asuntoja sekä savupirttien luku vuosittain on vähennyt, niin myös enin osa asuinhuoneuksia on varustettu savuhormeilla ja takanpiipulla sekä kattamis-aineeksi on käytetty päreitä useampiin kuin puoliin asuinhuoneuksiin koko läänissä, niin ovat myös raittiimmat asunnot tehneet edullista vaikutusta terveydentilaan ja enen yleisesti tavattavat silmäkivut sangen paljon vähenneet.

Asuinhuoneusten määrä, joka 1882 vuoden lopussa oli 52,979, teki viimeis vuoden lopussa 54,571, joista 50,962 oli varustettuna hormillisilla ja takanpiipullisilla tulisijoilla sekä 3,609 oli savupirttejä, joiden luku 1882 vuoden lopulla oli 4,436. Asuinhuoneuksista vuonna 1883 oli rakennus-aineen laadun puolesta 254 kivisiä, 8 kivisiä alapuolelta ja puisia yläkerrasta, 54,286 puisia ja 23 oli saviruukista tahi muusta aineesta. Sanotuista rakennuksista oli 54,001 yhdenkertaisia, 550 kahdenkertaisia, 19 kolmenkertaisia ja 1 neljäkertainen. Kattoihin katsoen oli rauta-, sinkki- tahi muulla metallilevyllä katettuja 543, paperilla tahi kattohuovalla 613, liuskamilla tahi tiilillä 13, päreillä 27,972, palkeilla, laudoilla tahi ruoteilla 25,338 sekä oljilla, turpeilla y. m. 92. Tarkemmat tiedot saadaan tauluista N:o 1 ja 2.

III. Elinkeinot.

Maalaiskansan pää-elinkeinot, maanviljelys ja karjanhoito, ovat vuoden kuluessa näkyneet olevan yhä edistymässä. Parannetut työkalut ja menettelytavat pääsevät yhä enemmän käytäntöön yhteisessä kansassa, joka myös on ruvennut luopumaan turmiollisesta kaskenpoltosta, vaikka hitaasti, mutta kuitenkin huomattavasti, jonka syyksi on katsottava vähitellen saatua käsitystä sen vahingollisuudesta ja epäluotollisuudesta sekä maanlohkomista, joka ahtaampain tilusten ollessa pakottaa rahvasta lisäämään ja parantamaan peltojansa sekä enemmän pyrkimään viljelyksellä enentämään heinätuloa luonnollisista niityistä. Yleisin maan viljelystapa läänin rahvaassa on kolmijako; kuitenkin harrastetaan myös kierto- ja heinävuoroitus-viljelystä, jotka ovat toimeen pantuina isommissa maakartanoissa ja lahjoitusmaiden kantatiloilla. Useissa kunnissa ovat etevämmät ja varakkaammat talolliset alkaneet tiloillansa toimeen panna viimeksi-mainittua viljelystapaa. Maanviljelys-kaluina on yhteisellä kansalla parhaastaan sahrat ja risukarhi, mutta useissa paikoin ovat kääntöaura, rautaäes, lata ja jyrä käyneet alkuperäisten kalujen sijaan. Leikkuukoneet ja hevosharavat sekä multi- ja rullaäkeet on useimmissa maakartanoissa, joita herrasmiehet omaavat, ja lähetysmaiden kantatiloilla. Tässä en saata olla mainitsematta, kuinka Jaakkiman kunta on kunnallisrahoilla ostanut 150 kääntöauraa, rahvaalle jaettavaksi vuotuista osamaksua vastaan. Tätä

esimerkkiä on Sortavalan kunta noudattanut, kun on samaan tarkoitukseen määrännyt 12,000 markan suuruisen summan.

Vehnää, sekulia, tattaria ja hernetä viljellään läänissä varsin vähän, jota vastoin ruis, ohra, kaura ja perunat ovat pääasiallisimmat maanviljelyksen esineet. Siemenen ja saaliin määrät olivat, 3:nneen taulun mukaan, viimeis vuonna seuraavat:

	Kylvö, tynnyriä.	Saalis, tynnyriä.	Jyväluku.
Vehnää	249	1,711 ¹ / ₂	6,8
Rukiita	51,793	309,796 ¹ / ₂	5,9
Ohria	19,635	104,053 ¹ / ₂	5,3
Kauroja	88,162	386,934	4,4
Sekulia	564	3,516 ¹ / ₂	6,2
Tattaria	321	3,101 ¹ / ₂	9,6
Herneitä	2,013	6,768	3,4
Perunoita	55,863	307,424	5,5

Sitä paitsi saatiin viimeksi-kuluneena vuonna 38,220 tynnyriä nauriita, 35,707 leiviskää pellavia ja 13,529 leiviskää hamppuja.

Rukiiden keskuhinta on viimeis vuotena ollut alempi kuin vuonna 1882, johon syy on etsittävä ruisjauhojen hinnan-alentamisista Pietarissa ja omista rukiinvaroista yli sen, mitä kysytään. Voin hinta sitä vastoin on pysynyt melkein samalla kohtaa kuin menneenäkin vuonna. Samoin ovat palkollisten ja päiväpalkkalaisten viimeis vuonna vaatimat ehdot ja edut olleet yhtä kuin vuonna 1882. Taulun N:o 5 mukaan oli keskuhinta rukiista 22 markkaa 80 penniä ja voista 15 markkaa 94 penniä, rengin palkka keskimäärin 184 markkaa ja piian 84 markkaa vuodessa sekä miehen päivätyöstä 1 markka 14 penniä ja naisen 75 penniä talon ruoassa.

Maa on tässä läänissä lohottuna sangen pieniin osuuksiin, jonka vuoksi maan-omistajainkin luku, sen mukaan kuin taulu N:o 6 osottaa, vuodelta tekee 26,030, joista 14,524 ilmoitetaan omistavan vähemmän kuin kymmenen tynnyrin-alaa viljeltyä maata. Muitten talon- ja tilanhaltijain luku sekä heidän tilustus-tensa suuruus ilmoitetaan vuodelta 1883 seuraaviksi:

80, joilla viljeltyä maata 200 tynnyrinalaa ja enemmän;
1,411, „ „ „ 50—200 tynnyrinalaa;
10,015, „ „ „ 10—50 „

Kaikista näistä oli 56 aatelismiehiä, 315 aatelittomia vallassäätyläisiä, 25,542 yhteiseen kansaan kuuluvia ja 117 Suomen kansalaisia olemattomia. Maatorppareita oli 3,240.

Viimeksi-kuluneena vuonna viljelykseen otetun juoleikkomaan pintalaveus on, 7:nen taulun mukaan, 1,720 tynnyrinalaa, joka määrä siis on lisää tullut viljeltyyn maahan.

Ryytimaan-kasveja, paitsi kaalia ja lanttua, joita rahvas kasvattaa omaa tarvetta varten, viljellään suuremmissa mitassa ainoastaan kaupunkien lähistöissä, erinomattainkin venäläisiltä talonpojilta ja eron saaneilta sotamiehiltä, jotka menestyen ovat antautuneet tähän elatuskeinoon, ja sen ohessa toimitetaan isomilla, vallassäätyisten hallitsemilla maataloilla ryytimaan-kasvien viljelyä, mutta tavallisesti vain kotitarpeeksi.

Puutarhoja oli, 3:nen taulun mukaan, 179 vuonna 1883 ja vuodelta 1882 ilmoitetaan niiden luvuksi 104, joka näyttäisi puutarhan-hoidon alkaneen saavuttaa yhä suurempaa tarkkausta ja suosimusta kuin ennen, mutta kuitenkin lienee enin osa näitä puutarhoja huononpuolisessa hoitokunnossa. Kumminkin on hedelmäpuitten, varsinkin omenapuitten, istutus yhteisessä kansassakin saanut yhä enemmän alaa läänin länsiosassa ja puutarha- eli hyötymansikkain viljelemistä ruvettu, etenkin kaupunkien ympäristöissä, toimittamaan suuremmissa mitassa. Tupakkaa rahvas viljelee, mutta vain vähin ja ainoastaan omaan tarpeeseen.

Rehukasvien, etupäässä parempain ruoholajien, viljelys on lisääntynyt, sittenkuin yhteinen kansa, joka on alkanut maatansa viljellä suuremmalla toimellisuudella ja järkiperaisemmällä tavalla, myöskin on ruvennut niityistänsä suurempaa huolta pitämään ja yhä enemmän pyrkimään siihen, että luonnollisten niityjen panemisella ensin viljaa ja sitten parhaastansa apilaa ja timoteitä kasvamaan saisi hankituksi runsaammin heinävaroja.

Talven yli ruokittujen elukkain luku, asetettuna viimeisvuotisen rinnalle, oli:

	Vuonna 1882.	Vuonna 1883.
Hevosia	35,254	35,601
Varsoja	4,737	4,767
Sonneja ja härkiä	5,778	6,388
Lehmiä	113,005	117,348
Nuorta karjaa	24,470	32,409
Lampaita	109,248	112,700
Sikoja	35,202	36,396
Vuohia	44	179
Kanoja ja kalkkunoita	32,083	39,605
Hanhia ja ankoja	529	851

Vertailu edellä-mainittujen kahden vuoden välillä tuopi ilmi, että hevosia on lisää tullut 347, varsoja 30, härkiä ja sonneja 610, lehmiä 4,343, nuorta karjaa 7,939, lampaita 3,452, sikoja 1,194, vuohia 135, kanoja ja kalkkunoita 7,522 sekä hanhia ja ankoja 322.

Hevosten kasvatus on nousemassa, johon on se syy, että yhteinen kansa, sittenkuin suomalaisrotuisista hevosista Pietarissa on aljettu saada edullisempia hintoja ja kruunu sen käytettäväksi asettanut hyviä siitos-orjia sekä sen lisäksi Hallitus kilpa-ajaja toimeen panemalla ja kustantamalla pyytänyt edistyttää tätä elinkeino-haaraa, on suuremmalla halulla ja menestyksellä ruvennut hevosia hoitamaan ja kasvattamaan, johon myös Wiipurin hevosystävään-yhdistys vuotuisesti toimittamillansa palkintojen jakeluilla varsoista on osaltansa vaikuttanut. Että varsain luku viimeis vuonna on enennyt ainoastaan kolmekymmentä, siihen lienee syy virheellisissä ilmoituksissa muutamista pitäjistä, joista ilmoitetaan vain vuodella lisää tulleet.

Karjanhoito myöskin huomattavasti ylenee, vaikka se kuitenkin rahvaassa, mitä tulee jalompiin rotuihin ja ruokintotapoihin, on verraten alhaisella kannalla. Ne edulliset hinnat, joita karjantuotteista useat vuodet peräkkäin on saatu, ja se opetus, jota matkustelevat karjakot ovat antaneet maidon käyttelemisessä ja voin valmistamisessa sekä eläinten vaalimisessa, ovat kuitenkin melkoisesti vaikuttaneet karjanhoidon parannusta ja edistystä. Sitä eivät myöskään kotieläinten tarttuvat taudit ole haitanneet, sillä niiden kautta maamiehelle tulleet tappiot ovat olleet suhteellisesti pienet, mutta sitä vastoin ovat petoeläimet aikaan saaneet melkoisia vahinkoja, niinkuin taulut N:o 8 ja 9 näyttävät.

Tarttuvien tautien ja petojen kautta ovat elukkain lukuun vuodella 1883 seuraavat tappiot tulleet, nimittäin:

	Tautiin kuolleita.	Petojen tappamia.	Summa.
Hevosia ja varsoja	24	85	109
Nautaeläimiä	69	199	268
Lampaita	264	721	985
Sikoja	156	164	320
Siipikarjaa	—	160	160

Lähinnä Pietaria olevissa pitäjissä on kanain kasvatus viimeis vuosina melkoisesti lisääntynyt, sittenkuin matkustelevat välikauppiat ovat ruvenneet ostelemaan munia ja kananpoikia sekä kuljettamaan niitä sanottuun kaupunkiin, jossa niistä saadaan hyvät hinnat. Pääasiallisesti ne ovat loisia ja mäkitupalaisia, jotka ovat antauneet elättämään kanoja ja kananpoikia.

Metsänhoitoa on metsäntuotteiden aikaisempain suurten hintain tähden ruvettu ylimalkaan entistä enemmän huolella harjoittamaan, mutta metsänhaku on alhaisten hintain vuoksi nykyisimpinä aikoina suuresti vähennyt. Halonhaku sitä vastoin on ollut melkein yhtä kuin edellisenä vuonna, koska rautatie

kuluttaa melkoiset halkomäärät sen varrella olevista paikkakunnista sekä Suomenlahden ja Laatokan rannikot hankkivat Pietarille suurimman osan sen halkotarpeesta. Ne halot, joita nykyjensä kesällä kuljetetaan mainittuun pääkaupunkiin, ovat suureksi osaksi Saimaan ympäristöltä, ja niitä kokonaisin laivalastein sekä kanavassa että Wiipurissa ostavat Koivistolaiset ja omiin laivoihinsa lastattuina vievät Pietariin, kun eivät myyjät ole niin merille tottuneita, että uskaltaisivat tällöiselle retkelle, eivätkä heidän aluksensakaan ole sopivia aavalla merellä purjehtimiseen.

Metsäntuotteiden keskuhinnat ovat tässä läänissä viimeis vuonna, 10:n taulun mukaan, olleet seuraavat:

toltti palkkeja à 16 kuutiojalkaa	22	markkaa 75 penniä,
„ lautoja à 16 „	13	„ 67 „
tynnyri tervaa	17	„ 85 „
kuutiosyli koivuhalkoja	16	„ 8 „
„ havupuun-halkoja	11	„ 61 „

Tervaa kyllä poltetaan myyntiä ja ulosvientiä varten, mutta valmistus on ylimalkaan vähäpätöinen.

Metsästystä ja otuksenpyytöä harjoittavat ainoastaan nuoremmat henkilöt sivuansiona, sittenkuin syksyiset maanviljelys-kiiruut ovat loppuneet. Mitään varsinaista petojen ajoa eli pyytöä tuskin voipi sanoa olemassa olevan, vaikka hyvin melkoinen määrä petoja viimeis vuonna on tapettu. Parannusta tässä kohden voitaneen varmaan odottaa, sittenkuin Hallitus sekä Wiipurin ja Haminan metsästys-yhdistykset ovat ruvenneet jakelemaan petojen tappamisesta palkintoja sen lisäksi, mitä kunnat tähän ovat määränneet. Sitä vastoin innolla harjoitetaan metsälintujen pyytöä niiden runsasten hintain vuoksi, joita metsälinnuista, varsinkin aikaisemmin syksyllä, on saatu Pietarissa, jonne vuoden kuluessa on Wiipurista viety myöskin suuri määrä harakoita, hohkanärkiä ja variksia, joita linnunlajeja viimeis ajoilla on niiden sulkapuvun tähden sangen suuresti haluttu vaatetusparsia varten.

Vuosina 1882 ja 1883 ovat tapettujen petojen määrät läänissä olleet:

	V. 1882.	V. 1883.
Karhuja	33	28
Susia	25	27
Ilveksiä	55	57
Kettuja	336	311
Ahmoja	4	3
Saukkoja	41	34
Näätii	34	15

Kärppiä	—	19
Petolintuja	247	230

ja näistä on tapporahoiksi maksettu vuonna 1882 6,271 markkaa 40 penniä ja vuonna 1883 5,240 markkaa 66 penniä.

Kalastusta harjoittavat elinkeinona ainoastaan Suomen-lahden ja Laatokan rantamaalaiset ja ulkosaarelaiset sekä muutamat yksityishenkilöt, jotka ovat vouranneet kruunun kalastukset Kymen ja Wuoksen joissa sekä Laatokan järvessä ja vievät enimmäns osan saalista Pietariin. Silakoita pyytävät Suomen-lahden ulkosaarien ja rannikon asujamet ja suuri osa saalista vaihdetaan jyviin Wirossa. Järvikalastusta harjoitetaan ainoastaan kotitarpeesen ja se on nykyisimpään aikaan ollut vähemmän hyötyisiä, mutta sittenkuin nyt on kalain rauhoitusta kutuajoilla ja kalansikiöiden suojelemista tarkoittavia sääntöjä vahvistettu kalastusyhdistyksille erinäisiin kuntiin ja kalastustenkatojia asetettu, joiden on valvominen, ett'ei kalasteta kutuaikoina eikä laittomilla, kalansikiöitä häviävillä pyydöksillä, niin ovat runsaammat kalavarat varsin varmaan odotettavissa. Taulusta N:o 12 saadaan seuraavat tiedot merikalastuksesta ja hylkeenpyydyöstä läänin rannikkopaikoissa viimeis vuonna:

Niiden huonekuntain luku, joiden yksin-omaisena tahi etevimpänä elatus-

lähteenä oli kalastus, teki	872.
Kalastukseen käytettäviä veneitä oli	1,271.
Silakanpyytö-nuottain luku oli	3,389
ja silakkaverkkojen	5,605
sekä lohiverkkojen	110.

Saaliin määrä oli: 5,201 tynnyriä silakoita, 99 tynnyriä kilohaileja, 104 tynnyriä lohta ja taimenta, 156 tynnyriä siikaa ja 1,309 tynnyriä kuoreita sekä 11,319 leiviskää muita kaloja.

Tapettuja hylkeitä oli luvultaan 638, joista saatiin 1,169 leiviskää silavaa. — Joki- ja järvikalastuksesta saadaan 13:nesta taulusta tietää seuraavata viimeis vuodelta:

Patojen luku oli	244.
Nuotta-apajain „ „	5,547.
Nuottain „ „	3,628.
Kalastusaikana kaloja pyytäneitten luku oli	4,138.

Saalismäärät olivat: 349 tynnyriä ja 670 puutaa lohta, 4 tynnyriä ja 60 puutaa taimenta ja järvirautua, 1,041 tynnyriä siikaa ja harria sekä 2,998 tynnyriä muikkuja ja kuoreita, ja sen lisäksi 34,900 leiviskää muita kaloja. Sitä paitsi on järvistä saatu 38 hyljettä, jotka ovat antaneet 62 leiviskää silavaa. Vuosi-

arennin määrä niistä kalastuksista, jotka ovat kruunun omia, teki viimeis vuonna 32,283 markkaa 24,619 markkaa vastaan vuonna 1882.

Kotiteollisuus rajoittuu useimmissa paikoin kehruksen ja kutomiseen sekä kalanpyydyksien ja työ- ja ajokalujen tekemiseen. Myytäväksi valmistetaan parhaastaan kattopäreitä (Säkkijärven ja Luumäen pitäjissä), kärryjä ja rekiä (Säkkijärven, Wehkalahden, Lappeen, Walkjärven, Sakkolan ja Hiitolan pitäjissä), puuastioita (Säkkijärvellä, Lappeella, Sakkolassa ja Luumäellä), kalanpyydyksiä (Wiipurin ja Säkkijärven pitäjissä), veneitä (Säkkijärvellä, Wehkalahdella ja Impilahdella), ruoskia ja luokkia (Kurkijoella) sekä savenvalajan-töitä, näitä viimeisiä ainoastaan Kyyrölän kylässä Muolan pitäjää ja Asilan kartanossa Hiitolan pitäjää. Parannusta tässä kohden voidaan odottaa, sittenkuin nouseva sukupolvi, joka kansakouluissa joiakin oppii käsitöitä, on ennättänyt levittää niiden taitoa ja osaamista muihin asujamiin ja hallituksen kustantamain kiertävään kotityön-opettajain toiminta on kerinnyt hedelmiä kantamaan sekä kaupassa enemmän on ruvettu kysymään oman maan kotityö-tuotteita. Ne ilmoitukset, jotka taulu N:o 14 antaa, ovat jotenkin vaillinaisia, ja valmistus-arvo, joka on ilmoitettu ainoastaan kuudestakolmatta kunnasta 300,330 markaksi, on pidettävä sangen epävakaisena.

Kauppa on niiden alhaisten hintain vuoksi, jotka ulkomaalla yhä edelleen ovat olleet metsäntuotteilla y. m., ollut yhtä vähän vilkasta, kuin neljänä edellisenä vuotenaakin. Etevimpanä kauppapaikkana läänissä on Wiipuri edullisen asemansa vuoksi ja huokeain kulkuyhdistysten tähden sekä sisämaan että Wenäjän ja ulkomaan kanssa. Kotkalla on toinen sija, ja mitä puutavarain maasta-vientiin tulee, on se viimeksi kuluneena vuotena laivattanut ulos yli kahden miljoonan kuutiojalan enemmän kuin Wiipuri. Edullisen asemansa kautta on se nuori kaupunki metsäntuotteiden ulosviennissä voiton ottanut Wiipurilta, mutta maahan-tuontiin nähden on se vielä paljon jäljessä viimeksi mainittua kaupunkia. Kotkan on taistelemisen eräiden omituisten olojen kanssa, jotka haitallisesti vaikuttavat sen kehkeytymiseen, mutta rautatien rakentamisen kautta täältä jollekin eteläisen emäradan asemalle poistuvat nämät haitat, ja niin pian kuin semmoinen kulkulaitos toimeen saadaan, ottaa maamiehen-tavarain y. m. ulosvienti Päijänteen seuduilta mennäkseen Kotkan kautta. Sisääntuontikin tulee käymään samaa tietä ja Kotka lienee Wiipurilta etusijaa riitelevä. Hamina, josta ennen oli melkoinen vientikauppa, alentuu alentumistaan. Mitä läänin muihin kaupunkiin tulee, niin on Lappeenranta vuoden kuluessa osottanut samaa paikallaan seisomista kuin edellisenäkin vuotena, eikä kauppa Käkisalmissa ja Sortavalassa myöskään ole jaksanut raivata itselleen uusia uria, vaan käy edelleenkin vanhaa yksinkertaista tapaansa.

Pääasiallisia tuontitavaroita ovat suolat, siirtomaan-tavarat ja jauhokulit sekä vientitavaroita puuaineet, voi, parkki, rauta ja halot.

Maakaupassa ei huomata mitään sanottavaa muutosta, vaan on se edelleen parhaastansa vaihtokauppaa.

Taulu N:o 16 ilmoittaa, kuinka monta henkilöä on antautunut kauppaan niin kaupungeissa kuin maaseuduillakin sekä mitä konkursseja tapahtui. Kauppiasten luku läänin kaupungeissa oli: Wiipurissa 227, Haminassa 16, Kotkassa 13, Lappeenrannassa 7, Käkisalmissa 17 ja Sortavalassa 16 eli kaikkiansa 296. Maakauppiaita oli todella 459, vaikka taulu ilmoittaa niiden luvun ainoastaan 418:ksi. Vuonna 1882 oli kaupungeissa kauppiaita 259 ja maalla 409. Viimmais vuonna tapahtui 9 konkurssia ainoastaan kolmessa kaupungissa, nimittäin Wiipurissa 6, Kotkassa 2 ja Sortavalassa 1, joiden kaikkien varat tekivät yhteensä 211,988 markkaa 59 penniä ja velat 276,085 markkaa 55 penniä. Maakauppiasten joukossa ei sattunut yhtään konkurssia.

Kaupungeista on, niinkuin taulu N:o 15 näyttää, Wiipurissa, Kotkassa, Sortavalassa ja Lappeenrannassa tullut yksityisten henkilöiden rakentamisella uusien huoneusten lisäännystä, nimittäin Wiipurissa 12, Kotkassa 11, Sortavalassa 5 ja Lappeenrannassa ainoastaan 1, joiden kustannukset yhteensä tekivät 348,000 markkaa. Yleisiä rakennuksia tehtiin Wiipurissa 3, Haminassa 3 ja Sortavalassa 2, yhteensä 457,000 markan edestä. Näistä oli 6 Wiipurissa kivistä, muut puusta. Kaksi uutta katua, pituudeltaan yhteensä 50 sylvä, on vuodella lisää tullut Sortavalan kaupungissa.

Ravintolain luku oli viimeis vuonna 21, nimittäin Wiipurissa 8, Haminassa 2, Kotkassa 5, Lappeenrannassa 3, Käkisalmissa 2 ja Sortavalassa 1. Vähempiä ravintopaikkoja eli kapakoita oli Wiipurissa 7, Haminassa 4, Kotkassa, Lappeenrannassa ja Käkisalmissa 2 kussakin sekä Sortavalassa 1, eli kaikkiansa 18.

Läänin kulkulaitokset, joina ovat valta- ja kylätiet useimpain seurakuntain kautta sekä kulkuväylät isommissa ja vähemmissä vesissä, jotka ovat läänissä tahi siihen koskevat, ovat yleiseen arvosteltavat erinomaisen hyväksi. Viimmais vuoden lopulla oli valtateitten pituus yhteensä 3,415½ virstaa

ja kyläteitten 3,674½ „

Siltoja oli vuoden lopussa 11 rautaista, 119½ kivistä ja 889½ puista eli kaikkiansa 1,020, joiden pituus yhteensä oli 27,809½ kyynärää, ja niiden lisäksi oli 19 lossia keskuusliikettä välittämässä. Lähempiä erityistietoja antaa taulu N:o 17.

Viimeksi kuluneena vuonna on, 18:nen taulun mukaan, rakennettu seuraavat uudet maantiet, nimittäin: puoli virstaa pitkä rantatie Peippolan kylästä Imatralle, puolenneljättä virstan pituinen tie Sakkolan kirkolta Pyhäjärven pitäjän rajalle ja kolme virstaa pitkä tie Matrasta Parikkaan Uukuniemen pitäjässä. Sahaosken ja Hennilän kartanoitten välillä Hiitolan pitäjässä oleva neljännesvirstan pituinen mäki on suorennettu ja tasoitettu. Sortavalan pitäjässä on puoltaviidettä virstaa pitkä uusi tie ollut tekeillä. Näihin tierakennuksiin on mennyt 224 juhtaja 505 mies-päivätyötä sekä 9,112 markkaa 83 penniä rahaa. Työtä vuonna 1882 aljetussa seitsemänseitsemättä virstaa pitkässä tiessä Litteisten kylästä Suojärven pitäjässä Koirinojan kylään Impilahden pitäjätä on viimeis vuonna jatkettu ja

valmistuneet se tänä vuonna, jonka vuoksi kustannus siitä vasta ensi vuoden kertomuksessa tulee ilmoitettavaksi. Viimeksi kuluneena vuotena on, 19:n taulun mukaan, uudesta tahi uudelleen rakennettu: 15 kivisiltaa ja 74 puusiltaa, pituudelleen yhteensä 2,929½ kyynärää, ja 3 lossia, joiden rakennuskustannukset yhteensä nousivat 20,017 markkaan 91 penniin.

Ulkomaille käypää merikulkua välittävät pääasiallisesti vierasten kansainlaivat sekä vähäpätöiseksi osaksi rannikkolaisrahvaan purjealukset, joilla jälkimmäisillä on vuoden kuluessa ollut taistelemista huonojen rahtisuhteitten kanssa. Suorastaan ulkomaalla käypiä höyrylaivoja ei ole, mutta sitä vastoin kaksi höyrylaivaa välittää kauppaa Pietarin ja Laatokan rannalla olevain kaupunkien välillä. Sisämaan vesikulkua toimittamassa on höyrylaivoja ja lotjia, joilla metsäntuotteita ylimaasta kuljetetaan Wiipuriin ja sen ulkosatamaan Uuraasen. Taulut N:o 20 ja 21 näyttävät yleissilmäyksessä kauppalaivaston suuruuden ja muutokset viimeis vuodella.

Vuoden lopulla oli:

	Purjelaivoja, kymmenen lästin ja enemmän ve-toisia.	Höyrylai-voja, kymme-nen lästin ja enemmän ve-toisia.	Vähempiä höyrylaivoja ja höyry-veneitä.
Kaupungeissa	163	26	21
Kihlakunnissa	227	1	11
Summa	390	27	32
Näistä oli vuodella uudesta rakennettuja:			
Kaupungeissa	2	2	4
Kihlakunnissa	15	1	3
Summa	17	3	7
Vuoden kuluessa meni turmioon:			
Kaupungeilta	12	—	—
Kihlakunnilta	18	1	—
Summa	30	1	—

IV. Hallinto, poliisihoito ja kameraalitoimi.

Läänin hallinto on vuoden kuluessa ilman häiriöitä ja muutoksia työjärjestyksessä mennyt menoansa tasaisesti. Kaikki virkamiehet ovat moitteettomasti täyttäneet velvollisuutensa ja kruununpalvelijoita vastaan ei ole valituksia kuulunut eikä niiden tekemiä väärinkäytöksiä ja rikkomisia kanteesen ilmoitettu.

Yleisestä siveydestä tässä läänissä ei ole sanottavasti valitettu ja saattaa siis sanoa sen tyydyttäväksi. Juoppouspahe ei ole yltenyt, vaan väitetään olevan alenemassa. Paloviinan nautinto näyttää olevan vähenemässä, mutta sitä vastoin on mallasjuomain käyttäminen alkanut levitä etenkin kaupungeissa ja niiden ympäristöissä.

Yleinen järjestys ei ole mitenkään häiriintynyt ja ainoastaan kolme sotilaskarkulaista on vuodella kiinni otettu ja sotaväen viran-omaisten enemmän menettelyn alaisiksi jätetty, mitään aihetta olematta siihen luuloon, että läänin asujamat olisivat niitä suojelleet.

Läänin vankeinhoito ja vankeinkuljetus tarjotaan kihlakunnan-oikeuksien edessä pidettävissä urakka-huutokaupoissa vähimmän vaativalle, jonka jälkeen minä niissä saadut tarjoukset tutkin ja hyväksyn. Näin otetut vanginkuljettajat pitävät vanginhoitoa ja saavat kruunulta kyyti- ja ruokarahat vuodella kuljetetuista vangeista sekä lisäksi sen eri korvauksen, tavallisimmasti jyvissä, minkä he huutokaupoissa ovat itselleen ehdottaneet kunnilta. Kun nykyjässä suurempi määrä vankeja kuljetetaan rautateisin vankinihtien vartioimina, ovat karkaamiset yleiseen vähenneet. Vankiloista ja vankeinhoidosta läänissä on viimeis vuonna maksettu 128,164 markkaa 20 penniä. Vangittujen henkilöiden luku Wiipurin lääninvankilassa ja Lappeenrannan työvankilassa oli viimeis vuonna 2,100, nimitäin edellisessä 1,768 ja jälkimäisessä 332.

Sotaväen majoitusta on samoin kuin edellisinäkin vuosina ollut ainoastaan Wiipurin, Haminan ja Lappeenrannan kaupungeissa sekä Kymen linnoituksessa Kymen pitäjässä, joissa on pysyväistä sotaväkeä ollut sijoitettuna. Kun nyt valtio, armollisen asetuksen mukaan 18 p:ltä Tammikuuta v. 1882 sotaväenmajoituksen suorittamisen perustuksista, korvaa majoituskustannukset, niin ei tämä rasitus ole niin painava kuin ennen. Taulu N:o 26 osottaa majoituskustannukset Wiipurissa 790 markaksi 91 penniksi, jotka ovat jääneet kunnan niskoille, sittenkin valtio on korvannut muun määrän kaikkiaan 143,048 markkaan 40 penniin nousseista kuluista, ja Lappeenrannassa väärin 7,949 markaksi 46 penniksi, joka on se summa, minkä valtio maksoi vuoden koko majoituskustannuksesta 9,120 markasta 44 pennistä, mutta Haminalta ei ole mitään menoa majoituksesta ilmoitettuna sen vuoksi, että valtio on nykyisenä vuonna täysin korvannut kaupungin majoituskulut, jotka olivat 26,743 markkaa 41 penniä. Maalla ovat erinäiset talot valta-maanteitten varsilla olleet osotettuina majapaikoiksi läpikulkevalle sotaväelle, ja kun enin osa sotaväen-kuljetusta tätä nykyä tapahtuu rautateisin, eivät sotajoukkojen majoitus ja kuljetus enää niinkuin ennen ole olleet maalaiskansaa raskauttavia. Lääniin sijoitetulta sotaväeltä ei ole tullut kanteluja asujamia vastaan eikä asujantenkaan puolelta nurkumisia sotaväestä ilmoitettu.

Kruunun-veronkanto, joka on kokonaan tapahtunut rahassa, on käynyt säädettyssä järjestyksessä ja ovat kruunulle kuuluvat tulot siinä kerääntyneet,

niin että rästit, vaikka rahasuhteet ovat olleet hankalanpuolisia, ovat varsin vähäpätöiset, niinkuin taulu N:o 22 näyttää, jonka mukaan kruununverot ovat vastattaviksi pantuina seuraavin erin:

	Markkaa. p.
Vakinaista veroa	49,517: 55.
Veroheinä-rahoja	102,175: 67.
Ruotuvakanssi- ja passevolanssi- sekä merisotilas-maksoja	98,236: 54.
Suostuntaveroa	181,853: 65.
Hengeltä maksettavia veroja kruunulle	251,729: —
Arentirahoja	10,080: 25.
Muuta ylöskantoa	258,472: 91.
Maksettavaksi pantua kruunun-veronkantoa yhteensä	952,065: 37.

Tästä on pantu poisluukuun 11,793 markkaa 75 penniä ja rästejä oli suorittamatta 31 p:nä Joulukuuta v. 1883 yhteensä 4,884 markkaa 29 penniä.

Läänissä olevista 8 viinapolttimosta on vuoden kuluessa lääninrahastoon maksettu veroa valmistetusta paloviinasta yhteensä 429,903 markkaa 82 penniä. Sen lisäksi on kertynyt anniskeluveroa läänin kaupungeista ja neljästä kihlakunnasta 7,087 markkaa 50 penniä. Ylempanä mainituissa viinapolttimoissa tapahtuneen paloviinan-valmistuksen tarkastuksesta on vuodella maksettu 16,484 markkaa 30 penniä ja vähittäin myymisen tarkastuksesta läänin kaupungeissa 2,250 mkaa.

Läänissä olevista 9 oluenpanimosta on viimeis vuodelta tullut mallasveroa 43,996 markkaa 48 penniä ja tarkastajille maksettu matkoista y. m. 2,290 markkaa 84 penniä.

Vakinaisia tullituloja tuotiin lääninrahastoon vuoden kuluessa Wiipurin tullikamarista 1,655,000 markkaa, Haminan tullikamarista 123,000 markkaa ja Kotkan tullikamarista 364,417 markkaa 7 penniä eli yhteensä 2,142,417 markkaa 7 penniä. Tupakkasuostunta-maksoja on edellä mainittuihin tullikamareihin kertynyt viimeis vuotena 31,817 markkaa 91 penniä.

Talonsavujen laita on läänissä vuodella ollut niin, että välijakojen kautta on lisää tullut 200 savua sekä ennen erinäisten talon-osain yhdistämisestä 61 ja rappiotilaan joutumisen kautta 9 savua eli yhteensä 70 mennyt pois, joten siis lisäannos on 130 talonsavua, kuten 23:nesta taulusta nähdään.

Hollikyyditys on, 24:nen taulun mukaan, toimitettu 188 kestikievari-paikassa 401 hollin-, 196 reservi- ja 229 urakkahevosella, joista viimeksi mainituista kustannus on koottu veronlukuissa kruununvoutien kautta henkikirjoittajain jakoa myöten ja sitte urakkalaisille toimitettu, jota vastoin hollin- ja reservihevosten paneminen on tapahtunut kruununpalvelijain tekemän jaon mukaan

asian-omaisten tilanhaltijain välillä. Otettujen kyytien määrä oli vuoden kuluessa 120,096.

V. Yhteiskunnalliset ja kunnalliset olot.

Kunnallishallinnossa sekä kaupungeissa että maalla on vuoden kuluessa tehtävät tehty; sitä vastoin ovat kaupunkien itsehallitus-valtaiset jäsenet osottaneet vähäpätöistä kunnallisten asiain harrastusta, joka parhaiten näkyy siitä henkilömäärästä, mikä on saapunut kuntain luottamusmiesten vaaleihin. Maalla ovat kunnallishallitukset ilmoitetuita häiriöittä täyttäneet, mitä niiden tulee, paitsi Savitaipaleen pitäjän kunnallishallitusta, jota kunta esti päätettyä kansakoulua toimeen panemasta, niin että minun täytyi suuren sakon uhalla pakottaa kunta ja kunnallishallitus tässä kohden tekemään velvollisuutensa. Yleinen on sekä kaupungeissa että maalla valitus kunnallishallinnon kalliudesta, sillä aina siitä ajoin, kuin kunnallishallinto toimeen pantiin, ovat kunnallisverot enemmän kuin toisen verran suurentuneet sen kautta, että osaksi kunnan ulosmaksut ovat melkoisesti nousseet, osaksi aivan uusia maksoluokkia lisäksi tullut.

Läänin kaupunkien tulot ja menot vuodella 1883 olivat, 25:nen ja 26:nen taulun mukaan, seuraavat:

	T u l o t.		M e n o t.	
	Markkaa.	p.	Markkaa.	p.
Wiipurin kaupungissa	773,744	41	773,744	41
Haminan „	69,359	62	67,592	46
Kotkan „	115,563	37	91,599	42
Lappeenrannan „	52,183	42	53,697	79
Käkisalmen „	39,811	8	36,630	26
Sortavalan „	29,055	—	29,055	—
Summa	1,079,716	90	1,052,319	34

Maalaiskuntain tulot ja menot osottaa taulu N:o 27, ja olivat sen mukaan kaikkien maalaiskuntain tulot 480,052 markkaa 34 penniä ja menot 477,211 markkaa 82 penniä, joka näyttäisi ylijäämäksi 2,840 markkaa 52 penniä, jos ilmoitukset kaikista kunnista olisivat tarkat, joten ei kuitenkaan laita liene, sillä useissa kunnissa on osaksi tulot otettu liian vähiksi, osaksi menoihin kuuluvat jyvät ja muut suoritettavat väärin muutettu rahaksi. Suistamon kunnasta ei ole

ilmoitettu tulojen määrää, jotka lienevät olleet tasan menojen kanssa. Kuitenkin ovat viimeis vuodelta annetut ilmoitukset tarkempia kuin edellisiltä vuosilta. Kruununveroista sekä kunnallisista maksoista ja rasituksista tuli manttaalia kohti keskimäärin 724 markkaa 27 penniä, joista kruununverot tekivät 204 markkaa 64 penniä. Tarkemmat tiedot saadaan 28:nesta taulusta.

Myllyjä oli läänissä viimeis vuonna, 29:nen taulun mukaan, luvultansa 668, joista 7 kävi höyryllä, 493 taas vesivoimalla ja 168 oli tuulimyllyjä. Kiviparien luku näissä kaikissa myllyissä oli 796.

Sahoja oli läänissä, niinkuin 30:nestä taulusta havaitaan, yhdeksäntoista, joista kolmetoista oli höyryn ja kuusi veden voimalla käyviä sekä joista kolme ei ollut käymässä ja yksi ainoastaan kolme kuukautta vuodesta. Raamien luku ilmoitetaan 36:ksi ja työvään 767:ksi. Käyvissä sahoissa sahattiin 866,939 tukkia, joista, mainitun taulun mukaan, saatiin 3,810,029 kuutiojalkaa palkkeja, 2,250,203 kuutiojalkaa lautoja ja 199,010 kuutiojalkaa muita saha-aineita. Sen lisäksi oli, vaikk'ei ole taulussa ilmoitettu, jo viimeis vuonna seuraavat sahat: Korpikylän ja Raivolan höyrysaht Kivennavan pitäjässä, joista edellisessä sahattiin 30,800 markan ja jälkimäisessä 120,000 markan edestä erinäisiä puutavaroita; Mattarilan höyrysahta Ruokolahden pitäjässä, joka valmisti 250,000 kuutiojalkaa lautoja ja palkkeja; Lahenkylän höyrysahta Sortavalan pitäjässä, jonka valmistusmäärä oli 72,000 kuutiojalkaa lautoja ja palkkeja, sekä Reitkallion höyrysahta Wehkalahden pitäjässä, jossa tehtiin 47 standerttia lautoja ja palkkeja. Sahojen luku oli siis 18 höyry- ja 6 vesisahaa, eli kaikkiansa 24.

Kuntain kustannuksella on yksi uusi kirkko rakennettu, nimittäin Michikälän uudessa seurakunnassa, 120,000 markan kustannuksella, ja kirkonrakennus Kurkijoen seurakunnassa valmiiksi saatu vähän päälle 7,000 markan edestä; ja sitä paitsi on, niinkuin taulu N:o 31 näyttää, moniaissa kunnissa kansakoulu- ja pappilarakennuksia tehty ja muita töitä toimitettu kuntain kustannuksella yhteensä 74,065 markan 8 pennin summan edestä, elikkä kaikkiansa 201,065 markan 8 pennin maksusta, kun ylempänä mainitut kirkonrakennukset siihen luetaan.

Muita lahjoituksia yleishyödyllisiin tarkoituksiin ei ole viimeis vuonna ollut kuin ne, jotka ilmoitetaan 32:nessä taulussa ja joiden seasta mainittakoon Fritz Blumbergin lahja 1,000 markkaa, jonka korko on käytettävä vaatteusavuksi köyhille koululapsille Räisälän pitäjässä, ja Pietarilaisen Kauppahuoneen Gromoff et Co:n lahjoittamat 800 hopearuplaa kirkon rakentamiseen Suojärven pitäjään.

Tätä ennen tehdyistä lahjoituksista yleishyödyllisiin tarkoituksiin, eläke- ja avunanto-rahastoihin antaa taulu N:o 33 tarkempia tietoja. Näiden joukosta mainittakoon kaksitoista rahastoa, jotka ovat perustetut rahanmääräyksillä, vapaaehtoisilla lahjoilla y. m. edesmenneen Hänen Majesteettinsa Keisarin Aleksander II:sen muistoksi, nimittäin yksitoista maaseuduilla ja yksi Kotkan kaupungissa.

3506K

Pääoma-varoja oli ylempänä mainituissa rahastoissa 31 p:nä Joulukuuta v. 1883, sanotun taulun mukaan, 1,103,972 markkaa 68 penniä, sekä 225 tynnyriä 28 kappaa jyviä. Niin sanotuissa Aleksanderin-rahastoissa oli pääomaa yhteensä 17,159 markkaa 99 penniä.

Pitäjänmakasiineja on laitettuina useimmissa maalaiskunnissa, ja ovat niiden varat kaikkiansa 16,334 tynnyriä 23 kappaa rukiita, 4,185 tynnyriä 18 kappaa ohria ja 2,848 tynnyriä $7\frac{1}{4}$ kappaa kauroja sekä sen lisäksi osittain selvänä rahana ja osittain lainaksi annettuna 128,993 markkaa 93 penniä, niinkuin taulu N:o 34 näyttää.

Säästöpankkeja on toimeen pantuina Wiipurin, Kotkan, Haminan, Lappeenrannan ja Sortavalan kaupungeissa sekä Uudenkirkon ja Wirolahden pitäjissä, joiden tilasta ja toiminnasta viimeis vuodella taulu N:o 35 antaa tarkemmat tiedot. Siitä näkyy, että säästöpankki-kirjain luku vuoden alussa oli yhteensä 4,945 ja vuoden lopussa 5,417 sekä kaikkien pankkien vastuusumma vuoden alulla 1,929,451 markkaa 89 penniä ja vuoden lopulla 2,107,227 markkaa 99 penniä.

Kaupassa ja asioimisissa tarpeellisten rahasopimusten helpottamiseksi olivat seuraavat pankkilaitokset läänin kaupunkiin sijoitettuina, nimittäin: Wiipuriin Suomen Pankin konttoori, Suomen Yhdyspankin konttoori ja Pohjoismaiden Osakepankki kauppa ja teollisuutta varten; Haminaan Yhdyspankin konttoori; Kotkaan alaosasto Pohjoismaiden Osakepankkia; Käkisalmeen ja Sortavalaan Suomen Pankin asioimistot ja viimeksi-mainittuun Suomen Yhdyspankin konttoori.

Viimeis vuonna tapahtui 143 tulipaloa, joista maalla 141 sekä Wiipurin ja Kotkan kaupungeissa 1 kummassakin, joissa omaisuutta hävisi 58,896 markan 67 pennin edestä, josta kuitenkin 53,331 markan 27 pennin arvo oli vakuutetuna osaksi kaupunkien yleisessä ja Suomen maalaisten paloapu-yhtiössä sekä ulkomaisissa vakuutus-yhtiöissä, osaksi kuntain yksityisissä paloapu-yhdistyksissä, josta taulu N:o 36 tarkemmin ilmoittaa. Wiipurissa 11 p:nä Heinäkuuta kello kahdentoista aikaan yöllä ilmestyneessä tulipalossa, jossa ulkokuoneuksia kartanossa N:o 63 ja 64 Pantsarlahden kaupungin-osassa paloi poroksi, sattui se surkea tapahtuma, että Kartanon-omistaja Mikkeli Paronen, jonka yösija oli eräässä ulkokuoneessa ja joka edellisenä iltana oli kotiin tullut juovuksissa, sai surmansa tulessa.

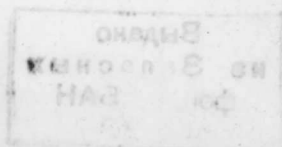
Metsä- eli kulovalkeita sattui viimeis vuonna 10, joissa metsää noin 334 tynnyrinalan laveudelta hävisi, ja on vahinko ilmoitettu 23,318 markaksi, 37:n taulun mukaan.

Opetustoimi ja kansansivistys ovat vuodella käyneet ilman häiriöitä ja voidaan ne yleiseen arvostella edistyviksi. Ilmoituksia oppilasmäärästä läänin maalaiskuntiin laitetuista 110 yleimmästä kiinteästä kansakoulusta poikia ja tyttöjä varten ei ole Lääninhallitukselle annettu, eivätkä ne sisällykään tilastollisten tietojen kaavaan sen vuosikertomusta varten. Tässä sopi vain mainita, että niiden

kannattamiseen on vuoden kuluessa suostuntavero-rahoja maksettu lääninrahastosta 59,696 markkaa 67 penniä. Läänin kaupungeissa on opetusta annettu seuraavissa valtion kustantamissa oppilaitoksissa, nimittäin: Wiipurin kaupungissa ruotsinkielisessä seitsenluokkaisessa lyseossa, suomenkielisessä neliluokkaisessa reaalikoulussa, ruotsinkielisessä ylemmässä tyttökoulussa ja merikulku-koulussa; Käkisalmissa kaksiluokkaisessa reaalikoulussa; Sortavalassa samanlaisessa koulussa; Haminassa kadettikoulussa, ali-alkeiskoulussa ja tyttökoulussa. Seuraavia yksityisiä oppilaitoksia oli viimeis vuonna: Wiipurin kaupungissa suomalainen lyseo aluksi viisiluokkainen, venäjänkielinen neliluokkainen reaalikoulu, suomenkielinen ylempi tyttökoulu, saksalainen sam. ja pikkulasten-koulu kreikkalais-oikeauskoisten lapsille; Haminassa ruotsinkielinen reaalilyseo ja suurempi naisväenoppilaitos; Lappeenrannassa suomenkielinen reaalilyseo ja koulu kreikkalais-oikeauskoisia lapsia varten, sekä Sortavalassa koulu pienemmille lapsille. Kansakouluja oli läänin kaupungeissa seuraavat määrät: Wiipurissa 14, Haminassa 4, Kotkassa 2, Lappeenrannassa 2, Käkisalmissa 2 ja Sortavalassa 1. Läänin kaupungeissa, paitsi Kotkassa, oli sitä paitsi sunnuntai-kouluja toimessa yksi kussakin sekä vieläkin Wiipurissa ja Käkisalmissa 2 iltakoulua, joissa käsiammatti-oppilaiset, työmiehet y. m. nauttivat opetusta niille tarpeellisissa aineissa. Paitsi ylempänä mainittuja oppilaitoksia on Sortavalan pitäjässä seminari kansakoulun-opettajain ja -opettajatarten valmistuttamista varten, Kurkijoella maanviljelys-opisto ja Petäjärven lahjoitustilalla karjanhoitaja-koulu sekä Kylliälän talossa Wiipurin pitäjässä kasvatuslaitos turvattomille lapsille kumpaakin sukupuolta.

Palkkoja valtion kustantamien oppilaitosten opettajistolle on vuoden kuluessa maksettu yleisistä valtiovaroista yhteensä 137,859 markkaa 60 penniä sekä apulisia erinäisten yksityisten opetuslaitosten kannattamiseen 12,560 markkaa 84 penniä. Palkoiksi Kymölän seminarin opettajistolle sekä sisäoppilaiden ja palvelusväen elatukseksi y. m. on vuoden kuluessa määrätty maksettavaksi lääninrahastosta 185,948 markkaa 32 penniä. Valtion-rahamääräyksistä on maksettu Wiipurin merikulku-koululle 10,661 markkaa 58 penniä, Kurkijoen maanviljelys-opistolle 30,385 markkaa ja Petäjärven karjanhoitaja-koululle 2,400 markkaa. Avuksi sunnuntai- ja iltakouluille on maksettu 1,500 markkaa.

Lainakirjastoja oli viimeis vuonna seuraavissa kaupungeissa: Wiipurissa yksi kahteen osastoon jaettuna, Haminassa yksi kansankirjasto ja Käkisalmissa kaksi, toinen kansankirjasto ja toinen sisältävä kaunokirjallisuutta enimmäkseen vierailta kielillä. Maalaiskunnissa on perustettu kansankirjastoja osaksi yksityisten kokoomilla varoilla, osaksi kunnallishallitusten toimesta, niin että semmoisia nyt on useimmissa maalaiskunnissa, ja on kirjoja niistä sängen vilkkaasti lainattu. Wiipurin kaupungissa on jo useita vuosia työväen-luokkaa varten ollut lukusali, joka on iltasilla auki pidetty ja jossa suomenkielisiä kansantajuisia esi-

telmiä syksy- ja talvi-kuukausina sunnuntai-illoin ovat pitäneet kaupungin oppilaitosten opettajat.

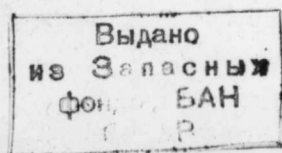
Aikakausi-kirjallisuutta edustaa läänissä kolme ruotsalaista ja yhtä monta suomalaista sanomalehteä, niistä kaksi ruotsalaista ja yksi suomalainen Wiipurissa, yksi ruotsalainen ja yksi suomalainen Kotkassa sekä yksi suomalainen Sortavalassa. Muut suomenkielellä maassa ilmestyvät sanomalehdet leviävät leviämistään yhteiseen kansaan, joka yhä halukkaammin seurailee niissä olevia kirjoituksia yhteiskunnallisista ja muista maata ja itsekutakin seutua koskevista asioista. Läänin rahvaan enimmin lukemia sanomalehtiä ovat Uusi Suometar, Ilmarinen, Laatokka ja Lähetysseuranomat.

Kirkon alalla ei ole mitään mainittavia tapauksia sattunut eikä valtiokirkon opista poikkeavia uskontolahkoja ole olemassa. Tosin on moniailla maaseuduilla esiintynyt lahkouskoisia maallikkosaarnaajia, jotka ovat koettaneet perustaa yhdistyksiä, mutta tavallisesti eivät heidän koetuksensa ole onnistuneet, koska läänin väestö yleiseen ei ole taipuisa uusiin uskonnon alalla.

Helsingissä perustetulla yhdistyksellä turvattomien lasten hoitoa ja kasvatusta varten on Wiipurissa haaraosasto, jonka toimesta useain turvattomien lasten käyntiä kansakouluissa on kustannettu. Samaa jaloa tarkoitusta varten on mainitussa kaupungissa Leski-vapaaaherratar A. Boije vainajan rahasto, 40,000 markkaa, jonka korot jaetaan niiden kuntain välillä, joihin on kansakouluja perustettu. Sitä paitsi on, niinkuin edellä mainittiin, Kyllälän talossa Wiipurin pitäjässä kasvatusturvauslaitos turvattomille lapsille, jossa 20 poikaa ja 20 tyttöä valtion kustannuksella ja sitä varten aikanaan lahjoitetuilla varoilla saavat hoitoa ja opetusta. Samankaltainen laitos on Wiipurin rouvasväen-yhdistyksen voimassa pitämä Lastenkoto sanotussa kaupungissa, jossa laitoksessa 22 turvatonta tyttöä kasvatetaan etupäässä kelpollisiksi palvelijoiksi. Myöskin Diakonissalaitoksessa samassa kaupungissa on noin kaksitoista tahi viisitoista enimmäkseen turvatonta tyttölasta nauttinut kasvatusta ja koulutusta.

Vaivaishoidon seikat, jota kaupungeissa toimittavat erityiset kaupunginvaltuusmiesten kolmeksi vuodeksi kerrallaan valitsevat johtokunnat eli hallitukset ja maalaiskunnissa kunnallis-lautakunnat tahi erityiset kuntakokouksessa asetetut vaivaishoito-hallitukset, nähdään seuraavasta yhteenvedosta:

	Henkilöitä.	Yhteensä.	Ylläpito-kustannus.	
			Markkaa.	p.
<i>Kaupungeissa:</i>				
Ruokolle pantuja tahi turvapaikoissa elätettyjä vanhempia ihmisiä	156			
Sam. sam. lapsia alle 15 vuoden	60	216	34,975	15

Elatus-apua vanhemmille henkilöille	403			
Sam. sam. lapsille alle 15 vuoden	303	706	27,059	2
Summa	—	922	62,034	17
<i>Maalaiskunnissa:</i>				
Ruokolle annettuja vanhempia henkilöitä	723			
Sam. sam. lapsia alle 15 vuoden	502	1,125	64,483	50
Elatus-apua vanhemmille ihmisille	2,209			
Sam. lapsille alle 15 vuoden	800	3,009	54,254	91
Summa	—	4,234	118,738	41
Sitä paitsi oli kaupungeissa ja maalaiskunnissa ruotulaisia	933	933		
joiden elättämisen arviolukainen kustannus vuo- dessa on ilmoitettu olevan	—	—	67,176	—

Kaikki kustannukset köyhäin elättämisestä läänissä viimeis vuonna olivat näin muodoin 247,948 markkaa 58 penniä, joka summa, jaettuna 6,089 vai-vaishoitolaiselle, tekee keskimäärin kullekin 40 markkaa 72 penniä. Kaupungeissa nousi kustannus kustakin ruokolle pannusta henkilöstä keskimäärin 161 markkaan 92 penniin, kun taas maalaiskunnissa sama kustannus keskimäärin oli 52 markkaa 64 penniä. Elatus-apuna köyhille on kaupungeissa keskimäärin kullekin maksettu 38 markkaa 32 penniä, mutta maalaiskunnissa ainoastaan 18 markka 3 penniä. Tarkempia erityistietoja saadaan 38:nesta taulusta.

Viimeis vuonna ovat ainoastaan yksi naimaton lapsensynnyttäjä ja neljä turvatonta lasta, 39:nen taulun mukaan, nauttineet apua kruunulta, nimittäin lapsensynnyttäjä 40 markkaa ja lapset 99 markkaa 75 penniä eli yhteensä 139 markkaa 75 penniä. Lääninrahastosta on puutetta kärsiville lapsensynnyttäjille viimeis vuonna apuja maksettu 1,391 markkaa 99 penniä, joilla rahoilla Wiipurissa perustettu lapsenpäästö-laitos, jossa on kaksi vapaavuodetta, myöskin voimassa pidettiin.

Mitä vihdoin tulee minun annettaviini lausuntoihin ja ehdotuksiin toimenpiteistä, joilla läänin vaurastumista voisi edistyttää, pidän minä velvollisuutenani alamaisesti huomauttaa:

1) Rautatien rakentamista Wiipurista Imatran kautta johonkin Laatokan satamaan ja siitä Joensuuhun.

2) Wuoksen kanavoimista Jääskestä Laatokkaan. Tämä toimi lienee sitäkin tärkeämpi, kun jo on toimiin käyty parannuksen saamiseksi kulkuyhdistykseen Nevan niskalla Laatokasta.

3) Kuinka tehokkaamman sairaan- ja terveydenhoidon tarpeellisuus maa-seuduille vuosi vuodelta tulee yhä enemmän näkyviin, niinkuin jo tämän edellistä

vuosikertomusta antaessani olen koettanut näyttää. Kahtena viimeisenä vuotena on difteriitti eli kurkkumätä lääniin tuotu Keisarikunnasta ja täällä alkanut salaisen leviämisensä sekä jo vienyt monta uhria niin maalta kuin Wiipurin kaupungistakin. Muissa maissa saatu kokemus osottaa, että, missä sanottu kulkutauti saa pesiytyä, on äärettömän vaikeata mitä voimakkaimmillakaan keinoilla päästä voitolle.

Paitsi näitä tässä lausuttuja pyyteitä en minä saata olla mainitsematta erästä omituista ilmiötä kansakoulun alalta. Parikkalan kunta, jolla ennen on ollut kolme kansakoulua, eri kulmilla, on nyt päättänyt yhdistää ne kaikki yhteiseen huoneistoon, joka jo onkin tekeillä. Paitsi sitä käytännöllistä hankaluutta, joka tästä on oppilaille, kun täytyy joko kulkea ääretön matka kunnan ainoan kansakoulun ja kodin väliä taikka vourata maja läheltä koulua, tulee tämän järjestelyn kautta kansakoulun luonne kokonaan muuttumaan. Se muuttuu opilliskouluksi ja opettajat kollegoiksi. Tästä voipi olla se etu, että oppilaat helpommin pääsevät johonkin alkeis- tahi reaalikouluun enemmän oppiaksensa, mutta minä en luule sitä kansakoulun tarkoituksperäksi. Kansakoulun pitäisi pyrkiä yleisesti kehittämään ymmärrystä yhteisessä kansassa eikä pitää päämaalinansa ainoastaan vissin tietomäärän antamista. Sivistys ei ole lisääntyneessä tietojen mitassa, vaan varttuneessa ymmärryksessä, laajentuneessa näköalassa ja teroitettussa arvostelukyvyyssä. Minä olen tämän ilmeen pannut huomiooni, kun pelkään siitä voivan tulla esimerkin, jota ruvetaan noudattamaan, senkin enemmän, kun kansakoulu-huoneukset läänin itäosassa enimmiten ovat isoja palatsimaisia rakennuksia, jotka helpottavat semmoista kansakoulu-mullistusta. Siinä, mitä nyt Parikkalan pitäjässä tapahtuu, on minun nähdäkseni luopumista kansakoulun periaatteista eikä pitäisi niitä kunkin kunnan tahi tarkastelupiirin saada mielivaltaisesti muutella. Sentähden minun mielestäni tarve vaatii säännöstä, joka turvaa nämät periaatteet, muuten supistamatta kuntain vapaata määräysvaltaa kansakoulu-asioissa. Wiipurissa 31 p:nä Lokakuuta v. 1884.

W. v. Daehn.

Gust. W:m Fagerlund.

Helsingissä, Keisarillisen Senaatin kirjapainossa, 1885.

